

Snacka om Brott – en podd från Brå

Ungdomsbrottslighet (21 mars 2019)

Medverkande: Anna Gavell Frenzel, utredare Brå, Sofia Axell, utredare Brå samt Mathias Henriksson, inspektör vid Citypolisens ungdomsutredningsgrupper i Stockholm.

Samtalsledare: Monica Landergård

MONICA: Hur ser ungdomsbrottsligheten ut i Sverige? Skiljer den sig från annan brottslighet? Och hur kan man förebygga brott som begås av unga mot andra unga? Det ska vi prata om idag i *Snacka om brott*, en podd från Brottsförebyggande rådet.

Vilken typ av brott är vanligast bland unga? Och finns det någon skillnad mellan tjejer och killar? Några svar finns i Brås skolundersökning om brott från december 2018 och i kortanalysen *Brott i nära relationer bland unga* som publicerade i juni 2018. Jag heter Monica Landergård och är pressekreterare på Brå. Med mig i studion idag har jag några gäster, och ni kan ju presentera er själva.

ANNA: Ja. Jag heter Anna Gavell Frenzel och är utredare på Brå.

MATTIAS: Mattias Henriksson. Jag är inspektör vid Citypolisens ungdomsutredningsgrupper i Stockholm.

SOFIA: Och jag heter Sofia Axell och är utredare på Brå.

MONICA: Välkomna. Vilka brott är vanligast bland ungdomar, både när det gäller utsatta och gärningspersoner? Vad säger du Anna?

ANNA: Det vi kan se i Brås skolundersökning om brott – en enkätundersökning som går till elever i årskurs nio i hela Sverige – det vi kan se i den här undersökningen det är att mönstret ser lite olika ut bland tjejer och killar. När vi tittar på utsatthet för brott ser vi att bland killar är det vanligast att man uppger utsatthet för någon form av stöldbrott följt av misshandelsbrott, medan vi bland tjejer ser att det vanligaste är utsatthet för sexualbrott, och då handlar det främst om fysiska sexuella kränkningar följt av stöldbrott. När vi tittar på delaktighet i brott ser vi att det

vanligaste är att man begått olika former av stöldbrott, och oftast handlar det om stöld från skolan eller från hemmet, och när man stjäl från hemmet kan det ju till exempel handla om cigaretter eller pengar, men vi ser även att det är vanligt med snatteri.

MONICA: Då går vi över till dig Sofia Axell. Du har ju skrivit en kortanalys som heter *Brott i nära relationer bland unga*, vad visar den?

SOFIA: I den här kortanalysen tittar vi ju på flera olika former av både fysiskt och psykiskt våld i partnerrelationer hos unga, och det absolut vanligaste när det gäller utsatt för brott i nära relationer bland unga är olika former av psykiskt våld, framförallt verbala kränkningar och inskränkning av friheten men också hot, trakasserier och liknande, och det här gäller både för tjejer och killar.

MONICA: Mattias, du som är polis – är det här en bild som känner igen från din vardag bland ungdomar?

MATTIAS: Jag tror att det här kan spegla ganska väl så som det ser ut. Sedan kan ju jag bara tala för Citypolisen, och vi utreder ju brott begångna i Stockholm City, och främst av ungdomar boendes i Stockholm City, det är så vi hanterar det i region Stockholm. Men jag tycker att det verkar stämma. Vi vill väl kanske lyfta fram narkotikabrotten som väldigt vanliga för vår del. City blir ju lite av en arena där man kommer och kanske begår brott.

MONICA: Hur ser det ut med utsattheten Anna? Hur många är utsatta? Ser man det i skolundersökningen?

ANNA: Vi har inte räknat på antalet utsatta elever, men däremot ser vi i den här undersökningen att det är ungefär hälften av eleverna i årskurs 9 som uppger att de har blivit utsatta under de senaste tolv månaderna, och den här nivån har vi sett både 2015 och 2017.

MONICA: Och när det gäller kortanalysen, Sofia, ser du någonting när det gäller antal utsatta för brott i nära relationer?

- SOFIA: Ja, var femte ung person – 16–24 år tittar vi på här – har någon gång utsatts för brott i en nära relation. Däremot är det så att tjejer utsätts i ganska mycket större utsträckning än killar både när det gäller fysiskt och psykiskt våld.
- MONICA: Men jag tänker ibland är det ju svårt att veta om man är utsatt för ett brott. Vad tror du Mattias, vet alla ungdomar vad som är ett brott?
- MATTIAS: Nej, jag tror varken att de som begår brott alltid vet att det är ett brott och om man är utsatt så kanske man får förståelse för eller inser det senare när man pratar med någon annan, att man kanske filtrerar det man har varit med om via någon annan och inser att man har råkat illa ut eller att det man har råkat ut för är ett brott.
- MONICA: Vad tänker du, Anna? Är det någonting i skolundersökningar om brott som kommer fram där?
- ANNA: Jag delar den här bilden helt och hållet, och i skolundersökningen om brott försöker vi ju – just för att hjälpa ungdomarna att förstå vad det är för typ av händelser som vi frågar efter och är ute efter – att ställa frågorna så konkret som möjligt där frågorna innehåller exempel på handlingar för att eleverna ska förstå vad vi frågar om. Mellan 2015 och 2017 ser vi en ökning framförallt av andelen tjejer som uppger att de har blivit utsatta för fysiska sexuella kränkningar, och då är det ju så att undersökningen 2017 – som då kom i december 2018 – den genomfördes ju precis när hela *Me Too* seglade upp i sociala medier, och det kan ju ha medfört en ökad medvetenhet bland eleverna kring att vissa typer av händelser faktiskt kan vara brottsliga, vilken man kanske inte har förstått tidigare. Sedan vet inte vi om det förklarar hela den ökningen som vi ser, men det skulle kunna vara en delförklaring.
- MONICA: När det gäller våld i nära relation, hur ser det ut där Sofia? Är unga mer utsatta för den typen av våld än vad äldre är?

- SOFIA: Om man jämför med en tidigare kartläggning om brott i nära relationer så var det ju övergripande lika många i befolkningen totalt som uppgav att de hade blivit utsatta någon gång under i sin livstid för relationsvåld, och det vill säga en av fem för unga personer. Men den undersökningen tittade också på utsatt under föregående år enbart, och där kunde man se att då var det unga och vuxna som var särskilt utsatta, och framförallt tjejer.
- MONICA: Mattias, är det här någonting som du känner igen från ditt arbete med Polisen?
- MATTIAS: Ja, det kan vi se ibland. Det finns just relationen oftast kille-tjej som man kan se den här lite typen av kontrollerande kille som kan träda fram ganska snabbt, även bland tonåringar där vi kan se det ganska tydligt men att tjejen eller familjen inte ser det eller kanske inte vill se det. Men för oss kan det framstå som väldigt tydligt att man följer det mönstret.
- MONICA: Lite grann om brotten – var sker de någonstans? Vad säger skolundersökningen, Anna?
- ANNA: Ja, det vi kan se är ju att skolmiljön det är en ganska vanlig brottsplats, både när det gäller misshandel men också fysiska sexuella kränkningar, även rån. Då ser vi i den här undersökningen att skolan verkar vara den vanligaste brottsplatsen. Tittar vi på hot så sker ju de ofta via internet och sociala medier, men det förekommer ju även verbala hot som sker i skolmiljön.
- MONICA: Men vad säger du Mattias, är det här en bild som du känner igen från Polisen?
- MATTIAS: Vi kan ju se att många utav de utredningar vi har antingen börjar eller utspelar sig i skolmiljö, och det är väl fullt naturligt för det är ju där ungdomar ska befinna sig på dagarna och kombinerat givetvis med sociala medier, för där sker det ju otroligt mycket kanske i en kombination med att man befinner sig i skolan också. Är man utsatt kanske man bär med sig den här förövaren i fickan

rent ut sagt. Det kan ju vara en väldigt jobbig situation för de som är utsatta.

MONICA: När det gäller just kränkningar och påhopp på nätet, är det vanligt att unga utsätts för det? Anna, vad säger du?

ANNA: Vi ställer ju frågor om det i skolundersökning om brott, och det vi kan se är ju att ungefär var fjärde elever uppger att de någon gång har utsatts för att någon antingen har skrivit kränkande saker om dem på internet och vi ser också att var femte elev ungefär de har utsatts för att någon har lagt upp bilder eller filmklipp på en som man inte ville att de skulle spridas. Och det här är ju något vanligare bland tjejer i jämfört med bland killar som vi kan se i undersökningen. Och tittar vi över tid på de två senaste undersökningarna ligger nivån ungefär på samma för 2015 och 2017, så det verkar ju inte ha hänt så mycket i utvecklingen där.

MONICA: Hur ser det ut i kortanalysen, Sofia? Kan man se någonting där om hot och kränkningar och påhopp på nätet?

SOFIA: Det finns ingen sådan information i den här kortanalysen men det kommer en kortanalys framöver under 2019 som kommer specifikt att handla om just utsatthet nätkränkningar och hot på nätet. Den kommer bland annat att titta på hur det ser ut i olika åldrar så att man också får se hur det ser ut för just unga.

MONICA: Hur är det inom Polisen då, Mattias? Möter ni det här mycket med ungdomar som är utsatta på nätet?

MATTIAS: Ja, det kommer titt som tätt även av den karaktären. Det är ju en stor utmaning för oss att lyckas hänga med i det och att det är ständigt nya plattformar som vi ska försöka få in information ifrån om du ska utreda det här. Jag tror att det här är den typen av brott där man kanske inte alltid inser att det man gör eller det man skickar eller säger kan vara brottsligt. Man ska ju verkligen tänka sig för – dels på vad man säger och men också vad man delar med sig av, för det man en gång har släppt ifrån sig i form av en bild vet

man aldrig vart den tar vägen sedan, och då är det väldigt lätt att den används på ett sätt där man blir ett offer, kanske på någon situation som inte alls var tänkt att man skulle hamna i någon form av utsatthet från början. Men spridningarna av bilder och filmer är ju ett stort problem många gånger för att man är obetänksam med vad man delar med sig utav och sedan hur man också sprider sådant som man kanske har filmat.

MONICA: Men hur kan man lära ungdomarna eller göra att de blir med medvetna om den här problematiken?

ANNA: Jag tänker också just att skolan har en väldigt viktig roll. Skolan kanske till exempel skulle kunna ordna temadagar där man har olika workshops och kanske lite rollspel just för att få eleverna att sätta sig in i olika situationer och tänka efter kring *Hur skulle det kännas om det här hände mig? Hur skulle jag känna om jag gjorde så här mot någon annan och sedan får jag veta att den här personen kanske blir ledsen eller illa berörd av det som har hänt?* Så skolan har en väldigt viktig roll tänker jag.

SOFIA: Ja, och jag passar på att flika in här att det gäller även relationsvåld, och att kunna prata om förekomsten av relationsvåld som ett problem som förekommer faktiskt även bland unga. Om man inte pratar om det så finns ju risken att man inte söker hjälp eller att man accepterar det som något naturligt.

MONICA: Ja, nu har vi fått lite bakgrund och siffror kring ungdomsbrottslighet, både vad det gäller statistik, utsatthet och vad den här typen av brott sker någonstans. Men vad kan just ungdomsbrottslighet få för konsekvenser, dels för de unga som utsätts och dels för dem som begår brotten och för samhället i stort? Om vi ska börjar med dig Anna, vad säger du om utsattheten för brott bland unga? Vad händer? Vad får det för konsekvenser?

ANNA: Det vi ser generellt i skolundersökningar om brott, det är ju att både utsatthet men även oro över att bli utsatt det får

konsekvenser för eleverna. Den vanligaste typen av konsekvens det är att man uppger att man antingen har undvikit vissa personer medvetet eller att man har medvetet undvikit att vistas på vissa platser på grund av oro för att bli utsatt. Sedan förekommer det ju även att elever väljer att stanna hemma kvällstid fast de egentligen hade velat gå ut, men så förekommer det ju faktiskt att elever håller sig borta från skolan en hel dag för att man är orolig över att bli utsatt. Och det vi ser som egentligen faller sig ganska naturligt det är att de elever som har blivit utsatta, bland de är det ju också fler som är oroliga över att det ska få konsekvenser för de.

MONICA: Hur ser det ut när det gäller våld nära bland unga Sofia? Vad kan det få för konsekvenser?

SOFIA: Vi kan se att om man har blivit utsatt för någon form av våld av sin partner eller före detta partner så oroar man sig mycket oftare för att bli utsatt igen än om man inte har blivit utsatt till att börja med, och det gäller framförallt tjejer. Sedan kan inte den här kortanalysen säga så mycket om de långsiktiga konsekvenserna, men det finns internationella studier som visar att tjejer oftare än killar uppger att de känner rädsla eller får andra men eller negativa känslomässiga konsekvenser av just relationsvåld.

MONICA: Hur möter du konsekvenserna i din vardag som polis, Mattias?

MATTIAS: De som vi träffar på som har råkat ut för brott, våra målsägare i våra ärenden, vi ser det här också delvis. Det är ju inte någonting som är drastiskt förekommande, men vi ser den här oron som kan dyka upp. Det som nämnts också med att man kanske stannar hemma från skolan eller man undviker att befinna sig på vissa platser eller så, man gör inskränkning i sin vardag, så kan man ju säga. Det ser vi ibland. Vi ser också den här rädslan för att vilja vara med och bidra i en utredning, och ibland är det ungdomen själv och ibland är det en förälder som sitter på den här rädslan vilket vi tycker är otroligt tråkigt för att vi vill ju kunna tillvarata

målsägarnas rätt om det går i en utredning. Vi strävar efter att bemöta alla på ett sätt och försöker ge dem en trygghet att delta i utredningen för att nå så långt vi kan. Det är ju inte alltid som vi når i mål, men det är ju viktigt att de vi möter känner sig sedda och hörda så att vi kan komma till ett avslut.

Vårt arbete med ungdomsutredningar ur ett generellt perspektiv det är ju att vi har ju ett tidsfrister att förhålla oss till också, så en skyndsamhet vill man ju ha från lagstiftningens sida i hantering av ungdomsärenden. Och vi kan ju också se hur det här perspektivet på tid bland ungdomar blir så tydligt att de har lite annan tidräkning ibland. Två veckor kan vara en evighet, och har vi ärenden som har dröjt ett halvår kan det bli väldigt svårt att nå framgång i en sådan utredning. Många har ju gått vidare, så trots att man har varit med om någonting, för den som tittar utifrån ganska allvarligt kanske man på någon vis lägger det bakom sig eller stuvar undan någonstans. Om det är till det bättre det tror jag inte, utan det bästa är nog om vi kan hantera det så snabbt som möjligt. Det är inte alltid vi lyckas men vi har en strävan och det finns från lagstiftningarna sida som sagt en ambition att det här ska vara skyndsamt hanterat.

SOFIA:

Om man har blivit utsatt för någon form av våld av sin partner eller före detta partner så oroar man sig mycket oftare för att bli utsatt igen än om man inte har blivit utsatt till att börja med, och det gäller framförallt hos tjejer. Sedan finns det också studier internationellt som visar att tjejer oftare än killar uppger att de känner rädsla eller får andra men eller negativa känslomässiga konsekvenser av relationsvåld. Och som i allt relationsvåld när det gäller inskränkningar av friheten, kontroll, våld, sexuellt utnyttjande och så vidare är ju risken att det normaliseras hos den utsatta och att det därmed leder till upprepad utsatthet antingen av samma partner eller en ny partner.

- MONICA: Du menar att man tar med sig i det här beteendet in i en ny relation, att den risken finns?
- SOFIA: Man kanske tänker att det är så här det ska vara. Om man är en ung människa som inte har så mycket erfarenhet av relationer – av sunda relationer – så kan ju man tänka sig att den risken finns.
- MONICA: Vad är viktigast för att förebygga ungdomsbrottslighet? Hur kan Polisen arbeta på bästa sätt och vart kan unga som är utsatta för brott vända sig för att få stöd och hjälp? Hur kan man förebygga olika typer av ungdomsbrott, och hur arbetar Polisen? Vad har ni för framgångsfaktorer och utmaningar? Vad säger du Mattias?
- MATTIAS: Återigen får jag poängtera att jag talar för Stockholms Citys räkning och den erfarenheten jag har från vårt arbete det är ju att har vi en yttre resurs som jobbar riktat mot ungdomar, så det är ju det en stor framgångsfaktor. Det blir relationsbyggande, man kan nätverka med dem andra enheter som finns ute, dels inom vår egen organisation men också inom socialtjänst eller Stockholm stad med fältassistenter och det finns en uppsjö av olika organisationer som jobbar ute mot ungdomar. Men risken om vi inte finns där så plockar vi inte upp informationen och vi kan inte jobba proaktivt. Det kan dels att upptäcka och beivra brott, men kanske också vara att upptäcka ungdomar med riskbeteenden, i riskmiljöer och annat, och att kunna agera lite tydligare. Ibland blir det en väldigt tydlig signal när det är Polisen som ringer hem eller som kommer hem med en ungdom som har befunnit sig på fel plats eller som har gjort fel saker jämfört med om Socialtjänsten hör av sig och säger *Vi har fått de här signalerna*. Sedan är ju Polisen en informationsspridare till andra myndigheter. Vi har en skyldighet att meddela Socialtjänsten. Sedan kan vi gemensamt jobba för att finna en bra lösning för den här ungdomen och för vilka insatser som ska göras, oavsett om den har begått ett brott eller om den befinner sig i en miljö eller har ett beteende som inte är bra.

- MONICA: Vilka aktörer skulle du säga är viktigast att samverka med som polis när det gäller förebyggande arbete mot ungdomsbrott?
- MATTIAS: Vi har ju en skyldighet att leverera information till Socialtjänsten, så där är det ju givet. Sedan beror det nog mycket på vad man har i den delen av landet där man jobbat. I Stockholm City är det ju väldigt väl förspänt, och vi har även när det handlar om brottsofferdelarna väl upparbetade kanaler och avsättningsytor för att kunna studsa vidare.
- MONICA: Men om man utsätts för brott som ungdom, vad ska man göra? Vart kan man vända sig om man vill ha stöd och hjälp? Vad säger du Anna?
- ANNA: Det finns ju ganska många olika instanser som man kan vända sig till, men om man som elev eller som ungdom har behov av att prata med någon om sin situation, antingen skolan eller i sitt liv mer generellt, kan man ju antingen till exempel kontakta skolkurator, skolsköterska. Det finns ju också många ungdomsmottagningar ute i landet. Man kan till exempel gå in på UMO.se, och där finns alla ungdomsmottagningar i Sverige listade, så kan man hitta vilken som ligger närmast där man bor. Sedan kan man ju även kontakta Bris, antingen på deras hemsida bris.se, men de har också en stödtelefon som man kan ringa, och det telefonnumret är 116111. Sedan kan man till exempel även gå in på BUPs hemsida, bup.se, för att få stöd och hjälp också.
- MONICA: Men när det gäller våld i nära relationer bland unga, Sofia, var det ju en väldigt speciell och allvarlig typ av brottslighet. Var kan de vända sig, de är utsatta för den typen av brott?
- SOFIA: Dels kan man ju försöka vända sig till de aktörer som Anna nämnde också, men det finns ju även till exempel Kvinnofridslinjen som kan ge stöd och som har mycket kunskap om framförallt hjälpinsatser för tjejer och kvinnor, och de har också en hemsida med mycket bra information. Brå har också givit ut ett faktablad för just unga

som upplevt relationsvåld – eller upplever relationsvåld – och där finns det sammanställt vilka olika aktörer som finns och hur de kan hjälpa. Ett par exempel på sådana det är till exempel sidan killfragor.se där man kan chatta med någon om sina problem, eller [ungdomsjouren 1000mojligheter.se](http://ungdomsjouren.1000mojligheter.se), som arbetar förebyggande och stödjande.

MONICA: Vad säger Polisen då? hur gör ni med ungdomar som är utsatta och som behöver stöd och hjälp Hur kan ni hjälpa dem?

MATTIAS: Har de kommit till oss är ju vår ambition att alla ska ha ett bra bemötande från oss som poliser, så att man känner att man har fått det. Och sedan har vi vissa skyldigheter, att har vi en situation med misstänkta oavsett hur ärendet går eller om det erkänns eller inte så ska vi initiera eller lansera möjligheten till en medling, och det hanteras för vår del av *Framtid Stockholm* som är en del av Stockholms stad. Det är ju inte poliser som hanterar detta, men där ges man en möjlighet att kunna mötas, målsägare och misstänkt, och det här är ett lagstadgat moment bland ungdomsutredningar. Den bild jag har är att det är bra resultat ifrån den här typen av möten.

MONICA: Men hur är det, vågar man? Alltså om har varit utsatt som ungdom, vågar man alltid möta den som har utsatt en för det här brottet? Den kan ju vara en ganska jobbig upplevelse.

MATTIAS: Ja, jag tror att det kan upplevas som en konstig fråga att få, men vi som poliser initierar egentligen en kontakt mellan den här medlaren och målsägaren, och samma sak med den misstänka. Och de gör en bedömning separat gällande de här två personerna innan man har ett möte, om man har ett möte. De gör bedömningarna om det kan anses vara lämpligt. Men den bild jag har fått är att det är bra. Sedan har *Framtid Stockholm* även en del i sin verksamhet som är ett stödcentrum dit vi kan slussa målsägare, och de ges en möjlighet som ett komplement till mycket av det andra som har

nämnts, och man kan få möjlighet att få prata med personer som är vana att prata med brottsutsatta ungdomar, och det är väl också en väldigt, väldigt bra resurs som även riktar sig till anhöriga och till brottsoffer. För det kan ju vara svårt som förälder att ha en brottsutsatt tonåring hemma som till exempel börjar ändra sina vanor eller inte vill gå till skolan och så vidare – det kan vara skönt att få det här stödet. Det är väl en del i Stockholm stads verksamhet som vi kan flagga för.

MONICA:

Då tackar jag er för att ni kom idag och var med i den här podden. Här har vi då konstaterat att skolan och internet är den vanligaste brottsplatsen för ungdomsbrott och att det behövs särskilda polisresurser som jobbar just med den här typen av brottslighet för att nå resultat och kunna förebygga brott. Läs gärna mer i Brås skolundersökning SUB och i kortanalysen *Brott i nära relationer bland unga*.

Ni har hört Sofia Axell och Anna Gavell Frenzel, båda utredare på Brå, och Mattias Henriksson, inspektör vid Citypolisens ungdomsutredningsgrupper. Jag heter Monica Landergård och är pressekreterare på Brå. Dela gärna podden i sociala medier.